

Magunknak, egymásnak és másoknak

„Kutatótanoncok” és a hazai szlovákok kutatóintézete

„Európa is azt kérdezi tőlünk, hogy mi az, amivel az európai műveltséget a magunkéból gazdagítottuk, s nem azt nézi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai művelődés nyújthat!”

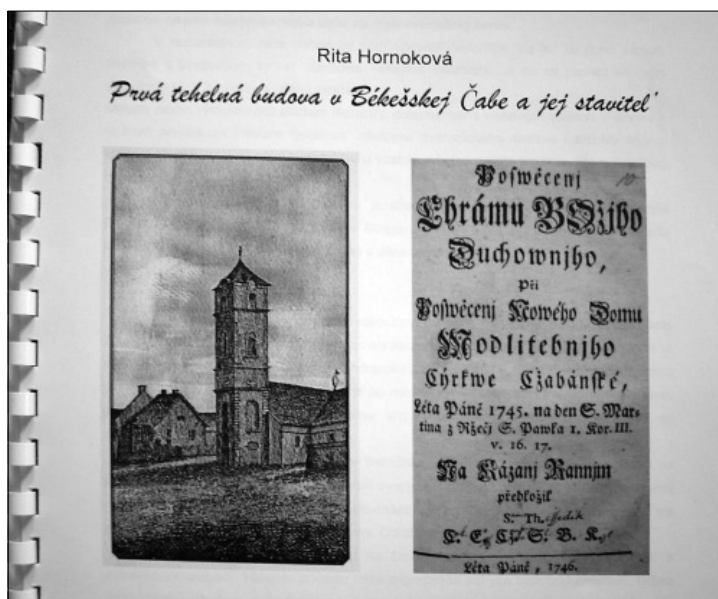
(Györffy István, néprajzkutató)

A békéscsabai székhelyű *Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete* 2003-tól szervez tudományos diákkutató versenyeket, hogy bevonja a szlovák nyelvet tanuló tehetséges diákokat a tudományos kutatásba, s ezzel erősítse a kisebbségi önazonosságukat, fejlessze kötődésüket a szlovák közösséghez, valamint az adott térséghez.

A több tudományt, szakterületet érintő (interdiszciplináris) társadalomtudományi kutatóintézet feladatai között nemcsak a magyarországi szlovák nemzetiség múltjának és társadalmi jelenének kutatása, hanem az utánpótlás nevelése, az ifjúság oktatása-nevelése is szerepel. Az intézet által évente meghirdetett diákkutató verseny alapvetően országos hatókörű, ám az utóbbi években már nemzetközi részvétellel zajlik. Felhívásunkra Romániából és a Vajdaságból is jelentkeznek szlovák nemzetiségű tanulók a versenyre.

Az általános- és középiskolások, valamint a felsőoktatásban részt vevő hallgatók megszólítása több szempontból is igen fontos. Szeretnénk, ha azok a szlovák nemzetiségű diákok, akik már hosszú évek óta kitartoan tanulják a szlovák nyelvet, minél alaposabban megismernék szűkebb és tágabb lakóhelyük rejtett szlovák értékeit, néphagyományait, a szlovák származású jeles személyiségek életét, munkásságát, környezetük tárgyi s épített örökségét. Fontosnak tartjuk azt is, hogy a fiatalok ismerjék meg azokat az intézményeket, szervezeteket, egyesületeket, amelyekben figyelemre méltó kulturális, közösségi élet folyik. Azzal, hogy a szlovák nemzetiségi tanulók és hallgatók által megismert múlt a mindennapjaik részévé válik, vélhetően a nemzetiségükhöz tartozásuk, kötődésük is egyértelműbb, erősebb és kedvezőbb lesz, tudatosabban fogják azt képviselni.

Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy az általános- és a középiskola befejezése után a fiatalok „elvesznek-e” a nemzetiség számára, vagy olyan területen folytatják a tanulmányaikat, ahol nyelvtudásukat hasznosíthatják, kamatozthatják, s esetleg komoly szakmai sikereket érnek el majd a jövőben.

A tehetséggondozás, a nyelv fejlesztése, miként a kutatói utánpótlás „kinevelése” is célja ezeknek a versenyeknek. Szeretnénk felkelteni a tanulók érdeklődését az anyaggyűjtés és a kutatás, valamint a tudományos munka iránt. A témaválasztástól a levéltári és könyvtári kutatáson, az anyaggyűjtésen, válogatáson és elemzésen át, a még élő személyiségekkel, vagy leszármazottaikkal való kapcsolatteremtésig számos fontos hozadéka van egy ilyen diákkori kutatásnak. Ez a későbbiek folyamán is a hasznukra válhat.

A szlovák kutatóintézet eddig négy témában írta ki a versenyeket: *Zo školských lavíc do života* (Az iskolapadból az életbe), *Ja a moji predkovia* (Én és az őseim), *Alma mater, naša škola* (Alma mater, az iskolánk), *Živý odkaz osobností zašlých čias* (Elmúlt idők jeles személyiségeinek élő üzenete). Az idén a kínálatot a *Staviteľské pamätihodnosti Slovákov v Maďarsku* (A magyarországi szlovákok építészeti nevezetességei) témával bővítettük, jövőre pedig szeretnénk, ha a tanulók feldolgoznák azon szervezetek működését és programjait, amelyeket napjainkban is jelentős közösségi, kulturális tevékenység jellemez.

Eddig évente csak egy téma került kiírásra, az idén azonban kettő közül választhattak a diákok és hallgatók. Az „Elmúlt idők élő üzenete” című, arra adott lehetőséget, hogy a versenyzők felkutassák, és megismertessék valamely kiemelkedő szlovák személyiség munkásságát, életútját. Bemutatták például a tótkomlói *Lopusni* András (1930-2009) népművelőt, néprajzkutatót és gyűjtőt. Megtudhattuk továbbá, hogy Svetozár *Hurban-Vajanský* (1847-1916) szlovák költő egy évig a szegedi börtönben raboskodott, illetve hogy milyen állapotban van *Tessedik* Sámuel (1742-1820) – az evangélikus lelkész, pedagógus, a hazai mezőgazdasági kultúra kiemelkedő megújítója – szarvasi tanyája, ahol az első iskoláját is megnyitotta. A romos műemlék látványa indította a tanulót munkája megírására, hogy figyelmeztesse az érdekelteket e kultúrtörténeti szempontból jelentős építészeti emlék megvédésének szükségességére. Pályamunkája bevezetőjében hangsúlyozta, hogy a mai nemzedéknek nem szabad ebek harmincadjára juttatni az európai hírű tudós egykori tanyáját.

Az idei másik meghirdetett téma „A magyarországi szlovákok építészeti nevezetességei” teljesen új volt, s a pályázók kétharmada talán éppen ezért ezt a témát dolgozta fel. E feladattal azt szerettük volna elérni, hogy a fiatalok nézzenek körül környezetükben, fedezzék fel a szlovák vonatkozású építészeti emlékeket, s próbálják meg minél több adattal, információval bemutatni a szlovák kisebbség, a dél-alföldi szlovákok építészeti örökségéhez tartozó nevezetességeket. Tájházaokról és azok tárgyi emlékeiről, templomokról, falumúzeumokról, Békéscsaba első téglából épült épületéről, templomáról, a tótkomlói temető különleges bejáratairól, kapuiról írtak a tanulók.

Az ifjúság idei tudományos versenyére az öt kétnyelvű általános iskolából, illetve középiskolából (Budapest, Békéscsaba, Sátoraljaújhely, Tótkomlós és Szarvas), valamint Dabas-Sári nyelvoktató általános iskolájából összesen harminc pályamű érkezett.

Az idei verseny is azt igazolta, hogy a nemzetiségi tanulókat érdekli a szlovák kultúra és történelem. Az interneten, az újságokból s a szakirodalomból gyűjtötték az információkat, jobb esetben pedig önállóan kutattak a levéltárban vagy kutatókat, amatőr kultúrtörténészeket és más adatközlőket kerestek fel, hogy munkájuk minél alaposabb és pontosabb legyen.

A verseny mindig kétfordulós. Elsőként a beadott pályamunkákat egy háromtagú független szakértői/szakmai

zsűri értékeli és véleményezi. A második körben a tanulóknak ünnepélyes keretek között, diákok, pedagógusok és más hazai, esetleg szlovákiai vendégek előtt kell prezentálniuk a pályamunkájukat, illetve megválaszolni a zsűritagok által előzőekben feltett kérdéseket. A tanulók a bírálatokat még a szóbeli előtt megkapják, hogy az esetleges hiányosságokat addigra javítani, pótolni, vagy kiegészíteni tudják. A bírálóbizottság az írásos és szóbeli teljesítményt természetesen összességében értékeli, jutalmazza. Ahogy az előző években, az idén is nagyon tartalmas és – fényképekkel, rajzokkal, eredeti kéziratokkal, dokumentumokkal gazdagon illusztrált – szépen kivitelezett pályamunkák érkeztek. A tanulók többsége, elsősorban azok, akik már az előzőekben is részt vettek a versenyen, magabiztosan és összefogottan – többen a modern technikát is jól alkalmazva – tudták bemutatni a kiválasztott személy munkásságát vagy a választott építészeti emléket.

A fiatalok mentorai, tanárai nagyon nagy segítséget jelentettek a számukra. Nélkülük bizonyára nem születnének ilyen sikeres és összefogott pályamunkák. Tanácsokkal látják el a pályázókat, segítenek megtalálni a legfontosabb szakirodalmat, de az „összefésülés” során is számíthatnak rájuk. A versenykiírók épp ezért nemcsak a fiatalok, de a felkészítő tanárok munkáját is igyekeznek szerény összeggel honorálni.

Mivel a meghirdetett tudományos diákkutató verseny első hat évében már száznál is több értékes pályamunka született, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete *Ukážky zo súťažných prác* (Szemelvények a verseny munkákból) címmel 2009-ben könyv formájában is kiadta a tanulók dolgozatait. A szerkesztők

százharminckilenc pályamunkából jelentettek meg hosszabb-rövidebb részleteket. Egy-egy neves jelenkori vagy múltbeli szlovák személyiség (népművelők, pedagógusok, iskolaalapítók, nyelvészek, költők, evangélikus lelkészek, történetíró, gyűjtő, botanikus, népi festő és mások) életútjának bemutatása, szlovák család- és iskolatörténeti tanulmányok, tanulmányrészletek szerepeltek benne. A szerzők gyakran választották az interjú, életrajz, leírás vagy oral history (a történelemmondás – *a szerk.*) műfaját. Jellemző a témák változatossága, hogy egy-egy neves személyiségről párhuzamosan – különböző nézőpontból feldolgozva – több munkában is olvashatunk. Megismerkedhetünk a szlovák egyház történetének egy szegmensével, az egyes oktatási intézmények iskolán kívüli tevékenységével, a magyarországi szlovákság kulturális és közéleti tevékenységével. Az *Én és az őseim* témakiírás például arra adott lehetőséget, hogy a tanulók a családkutatás, a családjaik történetének bemutatása kapcsán, valamint családtagjaik sorsán keresztül betekínthettek a szlovák kisebbség életébe, nyelvhasználatába, hagyományos szokásaiba, mindennapi életébe, s megismerkedhettek azok szellemi-tárgyi örökségével, emlékeivel. A dolgozatok többsége tükrözi a tanulók kötődését a szlovák nemzetiséghez. Azoknál a pályázóknál, akik már többször is részt vettek a versenyen, egyértelmű a szakmai és a tartalmi fejlődés.

A tanulók munkáit, vagy az azokból vett szemelvényeket rendszeresen bemutatja a magyarországi szlovákok országos terjesztésű szlovák nyelvű újsága, a *Eudové noviny*, illetve az évente egy alkalommal megjelenő kalendárium, a békéscsabai *Čabiansky kalendár* is. Így a szélesebb olvasóközönség is megismerheti a választott és feldolgozott témákat, megtudhatja, milyen oktató-nevelő munka folyik az egyes iskolákban, hogyan igyekeznek a pedagógusok bevonni a tanulókat a diákkutatói tevékenységbe. E nyilvánosság révén a pályamunkák anyagát felhasználhatják a szlovák népismeret oktatásában, a tanulók pedig ösztönzést kaphatnak környezetük minél alaposabb megismerésére, a versenybe való bekapcsolódásra. A begyűjtött anyagot akár a város/faluvédő egyesületekben, akár honismereti szakkörök keretében, vagy a település szlovák önkormányzata által szervezett programokon is be lehet mutatni.

Remélhetőleg a jövőre meghirdetett tizedik, jubileumi tudományos diákkonferenciára is sok fiatal jelentkezik majd, s már az új tanév kezdetén megkezdik a gyűjtőmunkát a szlovákok lakta településeken.

A kutatóintézet szeretné a jövőben is arra ösztönözni a tanulóifjúságot, hogy tudatosodjon bennük: mit jelent a szlovák és magyar kultúra hordozóinak, örököseinek lenni. Kötődésük a nyelvnmemzethez, a szűkebb régiójukhoz és a többségi nemzethez csak abban az esetben alakulhat ki vagy fejlődhet egészségesen, ha megismerik magyarországi nemzetiségük helyét, kultúráját, értékeit, hagyományait, ha megértik kapcsolatait az anyaországgal (a nyelvnmemzettel) s szülőföldjükkel, Magyarországgal.

Kovács Anna,
az MSZKI igazgatója

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu